

Ադրբեջանի խորհրդարանական ընտրությունները ընդդմության ճնշման համատեքստում

Դավիթյան Գ. Մ.

ԵՊՀ Արևելագիտության Ֆակուլտետ, Թյուրքագիտության ամբիոնի հայցորդ
«Բեթ Սենսեյշն» ՍՊԸ, Խորհրդատու (Երևան, Հայաստան)
garnik.davtyan3@gmail.com

Վճրորոշ բառեր՝ Ադրբեջան, խորհրդարանական ընտրություններ, ընտրախախտումներ, զեկույց, միջազգային կազմակերպություն, ընդդիմություն, ճնշումներ, բողոք, դիտորդներ, սահմանափակում:

Парламентские выборы в условиях давления оппозиции в Азербайджане

Давтян Г. М.

ЕГУ Факультет Востоковедения, Соискатель кафедры тюркологии
ООО "Бет Сенсейшн", консультант (Ереван, Армения)
garnik.davtyan3@gmail.com

Аннотация. В статье анализируются парламентские выборы в Азербайджане, показано давление на оппозиционные партии, нарушения на выборах. Особенность работы заключается в том, что во время парламентских выборов власти Азербайджана прямо или косвенно препятствуют оппозиции, не позволяя ей полноценно участвовать в выборах. Новизна статьи – исследование парламентских выборов в Азербайджане в период 2003-2018 годов. В статье также содержатся замечания, критические замечания и предложения международных организаций.

Ключевые слова: Азербайджан, парламентские выборы, нарушения на выборах, отчет, международная организация, оппозиция, давление, протест, наблюдатели, ограничение

Azerbaijani parliamentary elections in the context of opposition pressure

Davtyan G. M.

YSU Faculty of Oriental Studies, Applicant of the Chair of Turkic Studies
"Bet Sensation" LLC, Consultant (Yerewan, Armenia)
garnik.davtyan3@gmail.com

Abstract. The article analyzes the parliamentary elections in Azerbaijan, shows the pressure on opposition parties, violations at the elections. The peculiarity of the work lies in the fact that during the parliamentary elections, the Azerbaijani authorities directly or indirectly impede the opposition, not allowing it to fully participate in the elections. The novelty of the article is the study of the parliamentary elections in Azerbaijan in the period 2003-2018. The article also contains comments, criticisms and suggestions of international organizations.

Keywords: Azerbaijan, parliamentary elections, election violations, report, international organization, opposition, pressure, protest, observers, restriction.

2003-2018թթ. ընթացքում Ադրբեջանում տեղի են ունեցել խորհրդարանական 4 ընտրություններ 2005թ, 2010-ին, 2015թ, իսկ 2016թ. հունիսի 18-ին միայն Ադդաշ շրջանում տեղի էին ունեցել խորհրդարանական ընտրությունները, որը հետևանքն էր 2015թ. նոյեմբերի 1-ին տեղի ունեցած խորհրդարանական ընտրություններում հենց այդ շրջանում գրանցված մասայական ընտրախախտումները: Այս ընտրությունների վերաբերյալ հրապարակվել էին տարբեր միջազգային կազմակերպություններ զեկույցներ, մեմորանդումներ, այդ թվում ՄԻԵԴ-ի կողմից կայացրած որոշումներ և այլն:

Ուշադրության են արժանի նաև Ադրբեջանի 2005թ. նոյեմբերի 6-ին տեղի ունեցած խորհրդարանական ընտրությունները (Արդյունք-

ները տես Հավելված № 2-ում): Ինչպես նշված է Human Rights Watch միջազգային կազմակերպության մեմորանդումում [7], ադրբեջանական ընդդիմությունը սկսել է ավելի ու ավելի ապավինել միջազգային հանրության աջակցությանը՝ Վրաստանում, Ուկրաինայում և Ղրղզստանում վերջերս տեղի ունեցած բուռն քաղաքական իրադարձություններից հետո: Փաստաթղթում նշվում է, որ Ադրբեջանի իշխանությունները սահմանափակում են հավաքների ազատությունը՝ մերժելով ընդդիմադիր «Ազատություն» (Azadliq) դաշինքին հավաքներ անցկացնել մայրաքաղաքի կենտրոնում և որոշ շրջաններում: Տեղին կլինի նշել Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների միջազգային դաշնագրի 3-րդ մասին 22-րդ հոդվածի 2-րդ

կետը [6, էջ 12], որում նշվում է, որ այդ իրավունքից (խոսքը հավաքներ անցակցնելու մասին է) օգտվելը ենթակա չէ ոչ մի սահմանափակման:

Մեմորանդումում նաև հետադարձ հայացք է դարձվում 2003թ. Ադրբեջանի նախագահական ընտրություններին: Նշվում է, որ կազմակերպված բողոքի ակցիաները կոպիտ ձևով ցրելը ընդդիմության մոտ առաջացրել է ահաբեկման մթնոլորտը՝ հատկապես ընդդիմադիր «Ազատություն» (Azadliq) դաշինքի մոտ: Այս հանգամանքը հաշվի առնելով՝ հագիվ թե ընդդիմությունը նոր բողոքի ակցիաներ իրականացնի: Ստորև Ձեր ուշադրությանն ենք ներկայացնում 2003թ. հոկտեմբերի 16-ին լուսնկարները:

An opposition protester screams as he is about to be beaten by security forces at Azadliq Square on October 16, 2003. A Human Rights Watch researcher witnessed security forces chase and surround opposition protesters before beating them unconscious in a show of brutal and excessive force. © 2003 Turan Agency

Two men with police assistance beat and drag away a man on Azadliq Square. © 2003 Peter Bouckaert/Human Rights Watch

Ադրբեջանում ընդդիմությանը պարբերաբար ճնշումների ենթարկելը, նրանց հետ իշխանության ոչ հավասար պայմաններում ընտրություններին մրցելը դարձել է քաղաքական ավանդույթ: Ինչպես նշել է Ադրբեջանի Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովում «Ազատություն» քաղաքական դաշինքի լիազոր ներկայացուցիչ Աֆրուզ Նիֆթիլին, նրանց երեք

օր գրկել են ոչ միայն ուղիղ հեռարձակումներից, այլև ընդդիմության ներկայացուցիչներից պահանջել են ելույթից մի քանի ժամ առաջ հեռուստաալիքի ղեկավարությանը ներկայացնել իրենց ելույթների տեսանյութերը, որի դիտումից հետո միայն թույլատրել են դրանց ցուցադրումը ուղիղ եթերում: Բացի այդ, նախկինում կնքված համաձայնագրերով հեռուստաալիքը հրաժարվել է ընդդիմությանը վճարովի հիմունքներով եթերաժամ տրամադրել [8]:

Առավել հետաքրքիր է ԵԱՀԿ-ի ՉԼՄ-ների ազատության հարցերով զբաղվող Միկլոս Հարասթիի «Գնահատման այց Ադրբեջան. դիտարկումներ և առաջարկություններ» զեկույցը, որում Միկլոսը անդրադառնում է նաև AzTV-ին: Նա նշում է, որ հակասական է պետական հեռուստաընկերության միայն 2-րդ ալիքի վերակազմավորումը, որը «AzTV»-ի ֆինանսապես առավել թույլ ալիքն է: 2005 թ. մարտի նախագահի հրամանագրի համաձայն 1-ին ալիքը, ավելի զարգացած և տեխնիկապես առավել հագեցած լինելով, կմնան պետական սեփականություն ներքո: Այսպես կլինի նույնիսկ հակառակն այն փաստի, որ այն կդառնա բաժնետիրական ընկերություն, որի բաժնետոմսերի 49%-ը կմասնավորեցվելի (նույն հրամանագրի հիման վրա, բայց ոչ լրատվամիջոցների մասին օրենքի համաձայն) [5, էջ 12]:

Խորհրդարանական ընտրություններում ոչ միայն սահմանափակվել են ընդդիմության քարոզարշավի հնարավորությունները, այլև զրանցվել են այլ խախտումների ու ընդդիմադիրներին ֆիզիկական բռնության ենթարկելու դեպքեր:

Ընտրությունների օրը զրանցվել են մի շարք խախտումներ, մասնաորապես, գաղտնի տաղավարներում, որտեղ անձր իրականացնում է իր քաղաքացիական պարտականությունը, հայտնաբերվել են exit-poll-ի կողմից իրականացված հարցումների վերաբերյալ տեղեկատվական նյութեր [1]:

2005 թ. Ադրբեջանի խորհրդարանական ընտրությունները ամփոփվով՝ նշենք, որ վերջինիս մասնակցել են ընդհանուր թվով 1,974,036 մարդ, որը կազմում է ընտրության իրավունք ունեցողների 42.22%-ը: Ընտրություններին իրենց թեկնածուներն են առաջ քաշել 2,062 մարդ, որոնցից ընտրապայքարի ընթացքում 476-ը ինքնաբացարկ են հայտնել, 39 թեկնածուներն են չեղյալ են հայտատարվել դատարանի որոշմամբ, 2-ինը՝ Ադրբեջան Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը, ևս 2-ին էլ հանվել են ցուցակներից՝ թեկնածուների մահվան հիմքով [9]: Ընտրություններին մասնակցել են ինչպես իշխանական՝ Նոր Ադրբեջանի (Yeni Azərbaycan), այնպես էլ ընդդիմադիր Մուսավաթ (Müsavat), Ժողովրդա-

կան ճակատ (Xalq Cəbhəsi), Դեմոկրատական Azərbaycan (Demokrat) և այլ կուսակցություններ¹:

Ուսումնասիրման ենք ենթարկել 2010թ. նոյեմբերի 7-ի տեղի ունեցած խորհրդարանական ընտրությունները: Այս ընտրությունները, ինչպես նախկինում, այնպես էլ այս անգամ աչքի ընկան կոպիտ ընտրախախտումներով ու ընդդիմության ներկայացուցիչների նկատմամբ ճնշումներ իրականացնելով: Ինչպես նշված է ԵԱՀԿ-ի Միջազգային ընտրությունների դիտորդության նախնական արդյունքների և եզրակացությունների մասին հայտարարությունում, միջազգային դիտորդները հայտնել են լուրջ խախտումների, այդ թվում՝ ընթացակարգային չարաշահումների, ինչպես նաև քվեատուփերի լցումների բազմաթիվ դեպքերի մասին [4, էջ 11]: Միջազգային դիտորդները արձանագրել են լարվածության 63 դեպք ընտրատեղամասերում և դրանցից դուրս, քվեարկելու եկած ընտրողների վրա ազդելու 20 փորձ, և ահաբեկման 9 դեպք: 78 ընտրատեղամասերում հայտնաբերվել են չիազդրված անձինք և ընտրատեղամասերում՝ միջամտելու կամ գործընթացը ուղղորդելու 19 միջադեպ: Չեկուցվել են դիտարկված հաշվարկների ավելի քան մեկ քառորդի՝ զգալի ընթացակարգային սխալների և բացթողումների մասին [4, էջ 12]:

Անդրդառնալով Human Rights Watch միջազգային կազմակերպությանը՝ մեջբերենք 2010թ. Ադրբեջանում խորհրդարանական ընտրությունների վերաբերյալ զեկույցը: Փաստաթղթում խորը քննադատության է ենթարկվում Ալիևյան վարչակարգը՝ քաղաքական կուսակցությունների և վերջիններիս քաղաքական ազատ կամարտահայտման տեսակետները սահմանափակելու համար, որի արդյունքում խաթարվել է նախընտրական քարոզչությունը: Նոյեմբերի 7-ի խորհրդարանական ընտրությունները չեն համապատասխանել միջազգային չափանիշներին [3, էջ 1]:

Տպավորիչ էր նաև այն, որ հենց ընտրություններից առաջ 2010թ. սեպտեմբերի 30-ին հրապարակվեց Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի (Այսուհետ ՄԻԵԴ) Ֆյորա Քերիմովայի՝ ընդդեմ Ադրբեջանի Հանրապետությունը որոշումը: Որոշման համաձայն ՄԻԵԴ-ը մեղավոր էր ճանաչել Ադրբեջանին 2005 թ. խորհրդարանական ընտրություններում «Ազատություն» (Azadlıq) դաշինքի թեկնածու Ֆյորա Քերիմովայի իրավունքները խախտելու մեջ: Այս դատական որոշումը ուներ և՛ նախազգուշացնող և՛ զսպող նշանակությունը: Որոշումով դատարանը նախազգուշացրել է, որ

ինչպես 2005թ, այնպես էլ 2010թ. հնարավոր է խախտվեն ընդդիմադիր թեկնածուների իրավունքները, սակայն միևնույն ժամանակ ցույց տվել, որ քաղաքական փոքրամասնությունները պաշտպանված են: Ֆյորա Քերիմովան իր թեկնածությունն էր դրել Սումգայիթի №42 ընտրատեղամասում: Թեև Ֆյորայի՝ ընտրություններում տարած հաղթանակը պայմանավորված էր ձայների մեծամասությամբ՝ համաձայն 35 տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների արդյունքների, այնուամենայնիվ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը արդյունքները անվավեր էր ճանաչել [11]: Սակայն 5 տարի անց ՄԻԵԴ-ը որոշում կայացրեց: Որոշման համաձայն Ադրբեջանի իշխանությունները պետք է Ֆյորա Քերիմովային պատճառած նյութական վնասի համար վճարի 59,000 եվրո, բարոյական վնասի համար՝ 7,500 եվրո և 1600 եվրո՝ դատական ծախսերի համար [2, էջ 17]:

2005թ. խորհրդարանական ընտրությունների ընթացում թույլ տված խախտումների արդյունքում ալիևյան վարչակարգն արժանացել էր բուռն քննադատության, սակայն վերջինիս ոչինչ չիսանձարեց, որ 2010թ. նոյեմբերի 7-ի Ադրբեջանի խորհրդարանական ընտրությունները անցկացնել նույն տրամաբանությամբ՝ խախտումներով, ինչը նախկինում էր կատարվել: Մուսավաթ կուսակցության նախագահ Իսա Դամբարը այս կապակցությամբ նշել է, որ օրենքի խախտումները շատ են եղել, և որ վերջինս նման ձևով անցկացված ընտրությունները աննորմալ է համարվում [12]:

Ադրբեջանի՝ 2010թ. նոյեմբերի 7-ի խորհրդարանական ընտրություններին մասնակցել են ընդհանուր թվով 2,442,365 մարդ, այսինքն՝ ընտրելու իրավունք ունեցողների 49.55%-ը:

Շարունակելով ուսումնասիրել Ադրբեջանի խորհրդարանական ընտրությունները անդրադարձել ենք նաև վերջին՝ 2015թ. (2016թ. միայն Ադդաշ շրջանում անց են կացել կրկնակի ընտրություններ) խորհրդարանական ընտրություններին: Ընտրություններին մասնակցելու համար ձևավորվեց «Ազատություն 2015» (Azadlıq-2015) քաղաքական դաշինքը, որը բաղկացած է 8 ընդդիմադիր քաղաքական կուսակցություններից [13]: Դաշինքին անդամակցում էին Ադրբեջանի Ժողովրդական (Azərbaycan Xalq), Ազատություն (Azadlıq), Կլասիկ ժողովրդական ճակատ (Klassik Xalq Cəbhəsi), Այդընլար (Aydımlar), Ազատ դեմոկրատներ (Azad Demokratlar), Քաղաքացի և զարգացում (Vətəndaş və İnkişaf), Մեծ Ադրբեջան (Böyük Azərbaycan) և Ադրբեջանի լիբերալ ժողովրդավարական (Azərbaycan Liberal Demokrat) կուսակցությունները:

¹ Ադրբեջանում գրանցված կուսակցությունները ցանկը կարող էք տեսնել հետևյալ հղմամբ՝ [10]

Ավելի ուշ՝ 2015թ. սեպտեմբերի 6-ին, Էքսերը հայտարարությամբ հանդես եկավ՝ նշելով, որ Արդարադատության նախարարությունը չի գրանցել Ազատ դեմոկրատներին, ինչի պատճառով էլ դուրս են գալիս դաշինքից [14]:

Ընտրություններին չմասնակցելու՝ բոյկոտելու կոչով հանդես եկան մի շարք կուսակցություններ, որոնց թվում էին «Ազատություն 2015» դաշինքի որոշ կուսակցություններ: Այս հանգամանքը, իհարկե, չէր կարող ազդեցություն չունենալ դաշինքի հետագա գործունեության վրա: Այսպիսով, Ազատություն կուսակցության ղեկավար Էհմեդ Օրուչը հայտարարել է, որ երկրում ընտրություններին մասնակցելու համար չկա թափանցիկ միջավայր և հրաժարվել ընտրությունների մասնակցելուց: Նա հավելել է նաև, որ վերջիններս կառավարությունից խնդրել են քննարկել այս հարցերը, սակայն դրական պատասխան չեն ստացել [15]:

Ընտրություններին չեն մասնակցել նաև Ադրբեջանի Դեմոկրատական կուսակցությունը և Ժողովրդավարական ուժերի ազգային խորհուրդը: Վերջինս միևնույն ժամանակ նաև հայտարարել է, որ երկրում չեն կատարվել ազատ և արդար ընտրություններ անցկացնելու համար անհարժեշտ պայմանների կեսը, ինչի պատճառով էլ հրաժարվել են մասնակցել ընտրություններին [16]:

Ադրբեջանի՝ 2015թ. խորհրդարանական ընտրությունների ժամանակ Ադրբեջանի իշխանությունների կողմից կիրառված սահմանափակումների պատճառով դիտորդական առաքելություն իրականացնելուց է հրաժարվել ԵԱՀԿ-ի Ժողովրդավարական հաստատությունների և մարդու իրավունքների գրասենյակը կամ ԺՀՄԻԳ-ը [17]:

Ադրբեջանում ակնկալվող խորհրդարանական ընտրությունները տարին՝ 2015թ-ը, բարի չէր որոշ լրագրողների, ակտիվիստները և այլ ընդդիմադիրների համար: Զաղաքական դրդապատճառներով կալանավորման վառ օրինակներից է մարդու իրավունքների պաշտպան Լեյլա Յունուսի ու նրա ամուսնու՝ Արիֆ Յունուսովի դեպքը: Բաքվի դատարանը նրանց մեղադրել էր դավաճանության և տնտեսական հանցագործությունների մեջ: Դատախազը պահանջել էր Լեյլա Յունուսի համար, որը մեղադրվում էր տնտեսական հանցագործությունների մեջ, այդ թվում՝ խարդախության, հարկերից խուսափելու և ապօրինի բիզնեսի համար, 11 պատիժ, իսկ նրա ամուսնու համար, որը մեղադրվում էր խարդախության մեջ, 9 տարվա ազատազրկում: Սակայն դատարանի վճռով Լեյլա Յունուսը դատապարտվեց 8 տարի 6 ամիս, իսկ նրա ամուսինը՝ 7 տարվա ազատազրկման:

Այս կապակցությամբ Լեյլան հանդես էր եկել հայտարարությամբ՝ նշելով, որ ինքը

իրենց դեմ ուղղված բոլոր մեղադրանքները չի ընդունել ու դրանք քաղաքական դրդապատճառներ որակել [18]:

Նույն թվականի սեպտեմբերի 1-ին՝ ընտրություններից 2 ամիս առաջ, 7 տարի 6 ամիս ազատազրկման դատապարտվեց հետաքննող լրագրող Խեդիջա Իսմայլովան: Նրան մեղավոր էին ճանաչել հարկերից խուսափելու, ապօրինի բիզնես գործունեության և լիազորությունների չարաշահման մեջ:

Իսմայլովան հայտնի էր նրանով, որը բացահայտել էր լայն տարածում ունեցող կոռուպցիոն սխեմաները Ադրբեջանի իշխանական վերնախավում, մասնավորապես՝ նախագահական ընտանիքում [19]:

Ինչպես նախկին խորհրդարանական ընտրություններում, այնպես էլ այս անգամ, խորհրդարանական մեծամասնություն դարձավ իշխանական Յենի Ադրբեջան (Yeni Azərbaycan) կուսակցությունը: Ընտրություններին մասնակցել էին ընտրելու իրավունք ունեցողների 55.53% (Տես հավելված №2): Խորհրդարանական ընտրություններից հետո՝ 2015թ. նոյմբերի 17-ին, Ադրբեջանի ԿԸՀ-ն նիստ է հրավիրել ընտրությունների ժամանակ արձանագրված ընտրախախտումների վերաբերյալ [20]: Ավելի ուշ վերջինս հայտարարել է, որ չեղյալ է հայտարարվել Ադրբեջանի Ադդաշ շրջանում խորհրդարանական ընտրությունների արդյունքները՝ քվեարկության ընթացքում գրանցված ապօրինությունների պատճառով: Այդ շրջանում կրկնակի ընտրություններ են նշանակվել, որն անցկացվելու է 2016թ. հունիսի 18-ին [21]:

Համաձայն ԿԸՀ-ի կողմից տարածված տեղեկության՝ ընտրություններին մասնակցել է ընտրելու իրավունք ունեցողների 57.93%-ը՝ 23,292 բնակիչ (Տես հավելված №2): Ընդհանուր առմամբ պատգամավորական աթոռի համար պայքար էին մղում 7 թեկնածուներ: Արդյունքում, Ադդաշ շրջանում իշխանական թևի ներկայացուցիչ Չավիդ Օսմանովը ձայների 85,56% արդյունքով հաղթել է ընդդիմադիր Հույս (Ümid) կուսակցության ներկայացուցիչ Իգբալ Աղաձեին, ով սատցել էր ձայների 7.84%-ը [22]:

Ամփոփելով 2005, 2010, 2015թ և 2016թթ. Ադրբեջանում տեղի ունեցած խորհրդարանական ընտրությունները կարող ենք փաստել, որ Ադրբեջանում քաղաքական կուսակցությունները ենթարկել են տարբեր տեսակի ճնշումների:

Բողոքի ակցիա իրականացնելու դեպքում ցուցարարները ծեծվում կամ ձերբակալվում էին հորինված պատճառաբանությամբ, իբր թե այդ բողոքի ակցիաները հանրային վտազ էին ներկայացնում կամ վնասում էին բնակչության առողջությունը: Ձերբակալված ցուցարարներին տանում էին ծայրամասեր ու քիչ բնակեցված մասերում բաց թողնում, այդպիսով նրանց

հնարավորություն չտալով վերադառնալ հավաքատեղի ու շարունակել իրենց բողոքի ակցիան:

Համատարած էին նաև ընտրախախտումներ, որոնք ուղեկցվում էին լցոնումներով, ընտրողներին քվեարկելու համար նախատեսված վայր ուղեկցելով: Օգտագործվում էր այնպիսի թանաք, որը մեկ կամ երկու ժամ հետո վերանում էր անձնագրի վրայից, այդիսով անձին հնարավորություն տալով քվեարկել մի քանի անգամ: Կեղծվում էին նաև ստորագրություններ, լարվածության մթնոլորտ էր իրականացվում ընտրատեղամասերում, որը հարմար պայմաններ էր ստեղծում քվետուփում լցնել ապօրինի ձեռք բերված և արդեն քվեարկված քվեաթերթիկներ:

Ընդդիմությունը հնարավոր բոլոր եղանակներով զրկում էին անվճար հեռուստա-

եթերից, ինչը ամրագրված է Ադրբեջանի Ընտրական օրենսգրքով:

Չնայած միջազգային տարբեր կազմակերպությունների կոչերի, քննադատությունների ու առաջարկությունները, կառուցողական քաղաքական դաշտ ունենալու Ալիևյան վարչակարգը թելադրում էր սեփական խաղի կանոնները, ինչը հակասում էր Ադրբեջանի և՛ միջազգային ձեռք բերված պարտավորություններին և՛ առողջ ու կայուն ներքաղաքական հարաբերություններ կառուցելուն: Ավելին, ամբողջ 15 տարվա ընթացքում սահմանափակվեցին ինչպես ընդդիմության ազատ կամարտահայտումը, այնպես էլ ստեղծվեցին այնպիսի պայամաններ, որ հետագա ընտրությունները ոչ հուսադրող կարգավիճակ ձեռք բերեին:

Հավելված № 2

Ադրբեջանի Հանրապետության Խորհրդարանական Ընտրությունների Արդյունքների Ամփոփագիր 2005-2016թթ.

<i>Ընտրությունների անցկացման տարեթիվեր</i>	<i>Ընտրությանը մասնակցելու իրավունք ունեցող</i>	<i>Ընտրությանը մասնակցածներ</i>
2005թ. նոյեմբերի 6 [23]	4 675 572 100%	1 974 036 42.22%
2010թ. նոյեմբերի 7 [24]	4 928 594 100%	2 442 365 49.55%
2015թ. նոյեմբերի 1 [25]	5 211 765 100%	2 894 515 55.53%
2016թ. հունիսի 18*[26]	40203 100%	23292 57.93%

*- Ադրբեջանի Ադալաթ շրջանում խորհրդարանական ընտրությունների արդյունքները չեղյալ էին հայտարարվել, ինչի արդյունքում էլ 2016 թ. հունիսի 18-ին վերոնշյալ շրջանում նշանակվել են նոր ընտրություններ:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. СНГ, Постановление Совет Межпарламентской Ассамблеи государств - участников Содружества Независимых Государств от 17 ноября 2005 г. №28, “Об участии представителей межпарламентской ассамблеи государств-участников СНГ в наблюдении за выборами в Милли Меджлис Азербайджанской республики”, Санкт-Петербург, 2005, Приложение 1 [SNG, Postanovlenie Sovet Mejporlamenskoj Assamblei gosudarstv-uchastnikov Sodrujestva Nezovisemix Gosudarstv ot 17 noyabrya 2005g. №28, “Ob uchastie predstavitelei mejparlamentskoi assamblei gosudarstv-uchastnikov SNG v nablyudenii za vyborami v Milli Mejli Azerbaidjanskoi respublik”, Sank-Peterburg, 2005, Prilojenie 1] [in russian]
2. **European Court of Human Rights**, “Case of Kerimova v. Azerbaijan”, Strasburg, 2010,
3. **Human Rights Watch**, “Azerbaijan”, USA, 2011
4. **International election observation**, “Statement of preliminary findings and conclusions”, Baku, 2010,
5. **Organization for Security and Co-operation in Europe**, The Representative on Freedom of the Media Miklós Haraszti, “Assessment Visit to Azerbaijan / Observations and Recommendations”, 2005.
6. **United Nations**, International Convention on Civil and Political Rights, New York City, 1966
7. <https://www.hrw.org/legacy/russian/reports/azerb/2005/elections.html>, “История повторяется: парламентские выборы в Азербайджане – 2005” (հասանելի է 30.03.2020, ժամը 17:37)
8. <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/83636/>, “Выступления кандидатов от оппозиции Азербайджана в прямом эфире возобновлены” (հասանելի է 01.04.2020, ժամը 20:05)
9. <https://obzor.city/news/34470>, “В Азербайджане пройдут выборы парламента страны”, (հասանելի է 01.04.2020, ժամը 21:34)
10. <http://www.msk.gov.az/uploads/partiyalar/2018/Umu miMelumat.php>, “Azərbaycan Respublikasında dövlət qeydiyyatına alınmış siyasi partiyalar haqqında məlumat” (հասանելի է 01.04.2020, ժամը 21:41)
11. <https://humanrightshouse.org/articles/human-rights-court-finds-azerbaijan-guilty-of-disrespecting-election-results/>, “Human rights court finds

